

NETEISĖTAS INFORMACIJOS APIE ASMENS PRIVATŲ GYVENIMĄ RINKIMAS KAIP NUSIKALSTAMA VEIKA: AR AIŠKUS KRIMINALIZACIJOS TURINYS?

Oleg Fedosiuk

Mykolas Romeris universiteto Teisės mokyklos

Baudžiamosios teisės ir proceso institutas

Elektroninis paštas: olfed@mruni.eu

Pateikta 2025 m. balandžio 17 d., parengta spaudai 2025 m. gegužės 19 d.

DOI: 10.13165/JUR-25-32-1-10

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjama Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso norma, kriminalizuojanti neteisėtą informacijos apie asmens privatų gyvenimą rinkimą. Autorius atskleidžia esminių šios nusikalstamos veikos sudėties požymių (dalyko ir veikos) teisinio neapibrėžtumo problemą, lemiančią nevienodą teismų praktiką tokio pobūdžio bylose ir sudarančią prielaidas įvairių smulkių žmoniškųjų konfliktų dirbtiniam kriminalizavimui ir nukrypimui nuo tikrosios tos baudžiamojo įstatymo normos paskirties – saugoti žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumą nuo pavojingiausių veiksmų. Nusikalstamos veikos definicijai būdingas teisinis neapibrėžtumas gali lemti ir priešingą rezultatą, t. y. negalėjimą pagrįsti iš tikrųjų pavojingų informacijos apie asmens privatų gyvenimą rinkimo metodų neteisėto ir nusikalstamo pobūdžio. Straipsnyje taip pat pateikiama kai kurių Europos valstybių baudžiamųjų įstatymų, kuriuose yra panašių normų, apžvalga ir siūlymų, kaip būtų galima sukonkretinti šios kriminalizacijos turinį ir užtikrinti jos atitikimą baudžiamosios teisės principams.

Reikšminiai žodžiai: asmens privatus gyvenimas, neteisėtas informacijos apie asmens privatų gyvenimą rinkimas, nusikalstamos veikos pavojingumas, teisinio apibrėžtumo principas.

Įvadas

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 167 straipsnyje nustatyta baudžiamoji atsakomybė už neteisėtā informācijas apie asmens privātā gyvenimā rinkimā. Ši baudžiamojo įstatymo norma pagal savo paskirtį prisideda prie privataus gyvenimo neliečiamumo teisinės apsaugos, nustatytos Visuotinės žmogaus teisių deklarācijas 12 straipsnyje, Europos žmogaus teisių konvencijos 8 straipsnyje, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 22 straipsnyje, taip pat atitinkamose Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK), Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo ir kitų teisės aktų normose. Turint galvoje subsidiariā baudžiamosios teisės prigimtį, natūralu tikėtis, kad kriminalizācijas turinys užtikrins aišķius baudžiamosios atsakomybės taikymo kriterijus ir nekurs konkurencijos su kitų teisės šakų teisiniu reguliavimu. Tačiau BK 167 straipsnyje, kriminalizuojant informācijas apie asmens privātā gyvenimā rinkimā, nekonkretizuoja, kokiais būdais ir tikslais tai daroma, tik nurodomas vienas baudžiamosios atsakomybės taikymo kriterijus – veikos neteisėtumas. Tai ir yra pagrindinė šios nusikalstamos veikos sudėties problema, nes teisinis reguliavimas, apibrėžiantis tokios informācijas rinkimo (ne)teisėtumo ribas, nėra vienareikšmis, be to, neteisėtumo požymis pats savaime neidentifikuoja nusikalstamai veikai būdingo pavojingumo.

Nei teoriniu lygmeniu, nei teismų praktikoje taip pat iki galo neišspręstas klausimas, kokia privataus gyvenimo samprata reikėtų vadovautis konkrečioje byloje taikant BK 167 straipsnį. Priklausomai nuo konteksto, privatus gyvenimas kaip apsaugos objektas gali būti suvokiamas siaurai ir plačiai. Atsižvelgiant į Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktikā, Lietuvos baudžiamojoje jurisprudencijoje susiformavo platus požiūris į privataus gyvenimo sampratā, įtraukiant į ją ir asmens darbinę veiklą, viešā bendravimā, asmens kodā, gyvenamąją vietā, turtā ir kitus duomenis, kuriems užtikrinama teisinė duomenų apsauga. Pripažįstama, kad sąvoka „asmens privatus gyvenimas“ yra plataus vertinamojo pobūdžio, todėl neturi griežtos klasifikācijas. Tai dar labiau komplikuoja tokios informācijas rinkimo neteisėtumo ir pavojingumo nustatymā.

Tyrimo objektas – BK 167 straipsnyje įtvirtintos kriminalizācijas turinys, šios normos aišķinimo ir taikymo problemos. Tyrimo tikslui pasiekti keliaami tokie uždaviniai: atskleisti informācijas apie asmens privātā gyvenimā rinkimo kaip nusikalstamos veikos dalyko turinį, tokios informācijas rinkimo neteisėtumo kriterijus, įvertinti šiuos teisinius požymius teisinio apibrėžtumo principo požiūriu, nurodyti galimos šios nusikalstamos veikos sudėties reformos kryptį užtikrinant jos atitiktį baudžiamosios teisės principams. Minėti BK 167 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos sudėties aspektai teisinėje literatūroje nebuvo tyrinėti. Tyrime naudoti teisinės literatūros, įstatymų, teismų nuosprendžių ir nutarčių analizės, loginis, sisteminis, lyginamasis, apibendrinimo metodai.

1. Informacijos apie asmens privatą gyvenimą, kaip nusikalstamos veikos dalyko, sampratos problematika

Norint suprasti, koks informacijos apie asmens privatą gyvenimą rinkimas yra neteisėtas, kartu ir nusikalstamas, pirmiausia reikėtų išsiaiškinti, apie kokią informacijos turinį kalbama. Iš įvairių teisinių apibrėžimų, pateiktų teisinėje literatūroje, įstatymuose ir jurisprudencijoje, matyti, kad sąvoka „asmens privatus gyvenimas“ gali būti teisiškai suvokiama siaurai (tradiciškai) ir plečiamai. Siauroji samprata grindžiama lingvistine žodžio „privatumas“ prasme (atskirumas, izoliuotumas nuo aplinkos, slaptumas)¹. Pagal tokią prasmę asmens privatus gyvenimas vyksta ne viešumoje, o tose srityse, į kurias nei visuomenei, nei atskiriems žmonėms nevalia kištis. Vakarų teisinėje tradicijoje pagarba privačiam gyvenimui aiškinama kaip asmens fizinio ir moralinio neliečiamumo garantija, jo seksualumo, orumo apsauga, konfidencialios informacijos apie asmenį atskleidimo neleistinumumas. Asmuo gali laikyti savo privataus gyvenimo dalimi bet kurį aspektą, siejamą su jo sveikata, moraliniais, religiniais ar filosofiniais įsitikinimais, jo romantiniu ir šeimos gyvenimu, draugyste, intymiais santykiais².

Būtent tokia samprata, manytina, buvo vadovaujamasi įtvirtinant Konstitucijos 22 straipsnio 4 dalyje nuostatą, jog „įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savaivališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą“. Konstitucinis Teismas ilgą laiką susilaikydavo nuo plečiamojo žmogaus teisės į privatą gyvenimą aiškinimo nurodymas, kad ji „apima asmeninio, šeimos ir namų gyvenimo, garbės ir reputacijos neliečiamumą, asmens fizinę ir psichinę neliečiamybę, asmeninių faktų slaptumą, draudimą skelbti gautą ar surinktą konfidencialią informaciją ir kt.“³ Jis taip pat yra pažymėjęs, kad „esama tokių privataus gyvenimo sričių (pvz., intymus gyvenimas), apie kurias informacija be asmens sutikimo apskritai negali būti renkama ir skelbiama, nebent (ir tik tuo mastu, kuriuo) tai padeda atskleisti to asmens padarytą nusikaltimą“⁴.

Visuomenės informavimo įstatyme pateiktas privataus gyvenimo apibrėžimas, galima sakyti, taip pat atitinka tradicinę šios sąvokos prasmę – „tai asmeninis žmogaus, jo šeimos gyvenimas, gyvenamoji aplinka, kurią sudaro žmogaus gyvenamoji patalpa, jai priklausanči privati teritorija ir kitos privačios patalpos, kurias žmogus naudoja savo ūkinei, komercinei ar profesinei veiklai, laisvalaikiui, poilsiui, taip pat kitos žmogaus privataus gyvenimo sritys, kuriose jis pagrįstai gali tikėtis privatumo, žmogaus psichinė ir fizinė neliečiamybė, garbė ir reputacija, slapti asmeniniai faktai, žmogaus fotonuotraukos ar kiti atvaizdai, informacija apie žmogaus sveikatą, privatus susirašinėjimas ar kitoks ryšio palaikymas, žmogaus

1 Lietuvių žodynas.lt., žiūrėta 2025 m. balandžio 11 d., <https://www.lietuvizodynas.lt/terminai/Privatumas>.

2 Radu Slăvoiu, „Criminal protection of private life“, *Lex ET Scientia* XIX, 2 (2012): 21, žiūrėta 2025 m. balandžio 2 d., https://lexetscientia.univnt.ro/download/453_453_lesij_js_XIX_1_2012_art_002.pdf.

3 Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 21 d., 2000 m. gegužės 8 d., 2002 m. rugšėjo 19 d., 2003 m. kovo 24 d. nutarimai.

4 Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas, *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 104-4675.

pažiūros, įsitikinimai, įpročiai ir kiti duomenys, kuriuos galima naudoti tik jam sutikus⁵.

Vadovaujantis siaurąja privataus gyvenimo samprata, informacija, kuri charakterizuoja žmogų pirmiausia kaip visuomenės narį ir pilietį (vardas, pavardė, gimimo data, asmens kodas, lytis, pilietybė, išsilavinimas, profesija, gyvenamoji vieta, darbovietė, santuoka, teistumas, banko sąskaitų duomenys, nuosavybė ir pan.), nepriskirtina privataus gyvenimo sferai. Formuluoju BK 167 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos definiciją, manytina, buvo siekiama apsaugoti asmens privātų gyvenimą, kuris yra autentiškas žodžio „privatumas“ prasmei. Visgi, laikui bėgant, šios konkrečios privataus gyvenimo teisinės koncepcijos išsaugoti nepavyko. Tam įtakos turėjo skaitmenizacijos procesai, asmens duomenų apsaugos aktualizacija, taip pat EŽTT praktika ginant teisę į privataus gyvenimo gerbimą nuo neproporcingo valstybės kišimosi.

Skaitmeninis amžius globaliai paveikė įvairius žmonių gyvenimo aspektus, įskaitant ir privātų gyvenimą, kurio didelė dalis vyksta elektroninėje erdvėje ir palieka pėdsaką internete. Tai natūraliai paskatino plačiau vertinti tai, kas vadinama asmens privatumu, ši sąvoka pradėta aiškinti kibernetinio saugumo ir asmens duomenų teisinės apsaugos kontekste: „Visame teisės subjektų bendravime, kuris šiandien dažnai vyksta naudojant naujas komunikacijas ir skaitmenines technologijas, yra privatumo apsaugos elementas, ypač duomenų apsaugos ir interneto konfidencialumo srityse.“⁶ Laikui bėgant teisinėse praktikoje pradėta vadovautis platesniu požiūriu į privātų gyvenimą. Tiesioginės įtakos tam turėjo EŽTT požiūrio į privataus gyvenimo sampratą raida aiškinant Europos žmogaus teisių konvencijos 8 straipsnį, kuriame įtvirtinta teisė į privataus gyvenimo gerbimą. Teisinėje literatūroje⁷ esminis EŽTT praktikos pokytis šiuo klausimu siejamas su 1992 m. gruodžio 16 d. sprendimu byloje *Niemietz prieš Vokietiją*, kuriame pažymima: „Teismas nemano, kad įmanoma ar būtina bandyti išsamiai apibrėžti sąvoką „privatus gyvenimas“. Vis dėlto būtų pernelyg siaura apriboti šią sąvoką „vidiniu ratu“, kuriame individas gali gyventi savo asmeninį gyvenimą taip, kaip nori, ir visiškai pašalinti išorinį pasaulį, kurio šis ratas neapima. Pagarba privačiam gyvenimui tam tikru mastu turi apimti ir teisę užmegzti ir plėtoti santykius su kitais žmonėmis. Atrodo, kad nėra jokios principinės priežasties, kodėl šis sąvokos „privatus gyvenimas“ supratimas turėtų atmeti profesinę ar verslo veiklą, nes juk dauguma žmonių per savo darbinį gyvenimą turi reikšmingą, jei ne didžiausią, galimybę užmegzti ryšius su išoriniu pasauliu.“⁸ Toks požiūris į sąvoką „privatus gyvenimas“ praplėtimas neturėtų stebinti, nes Konvencijos 8 straipsnis EŽTT praktikoje pirmiausia buvo suvoktas kaip teisinė priemonė prieš savavališką valdžios kišimąsi į asmens privātų

5 Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas, 2 straipsnio 41 punktas. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 82-3254 (2006-07-27), galiojanti suvestinė redakcija nuo 2024-11-21.

6 Renata Marcinauskaitė ir Yulia Razmetaeva, „Privacy protection in the digital age: a criminal law perspective“, *International Comparative Jurisprudence* 7, 2 (2021): 15.

7 András Sajó, „The Social in the Private: A Genealogy of “Private Life”“, iš *Essays in honour of Dean Spielmann* (Wolf Legal Publishers, 2015), 567–576, žiūrėta 2025 m. gegužės 8 d., https://www.researchgate.net/publication/283730816_The_Social_in_the_Private_A_Genealogy_of_Private_Life.

8 EŽTT 1992 m. gruodžio 16 d. sprendimo byloje *Niemietz prieš Vokietiją*, peticijos Nr. 13710/88, 29 punktas.

gyvenimą ir susirašinėjimą⁹ ir didelė šio teismo sprendimų dalis yra susijusi su kriminaliniuose tyrimuose naudojamais žmogaus privatumą varžančiais slaptais duomenų rinkimo metodais. Šiandien nusistovėję teisinės apsaugos standartai šioje srityje užtikrinami tokiais kriterijais kaip įsiterpimo į asmens privatų gyvenimą legitimus tikslas, neišvengiamumas ir proporcingumas, aktyvios ir pasyvios provokacijos draudimas, privačių asmenų surinktų įrodymų ribotas lestinumas, slaptų informacijos rinkimo veiksmų skyrimo aiškius reguliavimas, tinkamai detalizuotas jų sankcionavimas, trukmės ribojimai, griežti teisminės jų taikymo teisėtumo patikros reikalavimai¹⁰. Šiuo aspektu nėra labai svarbu, kokios asmens gyvenimo sritys varžomos – asmeninė, darbinė, politinė ar kuri nors kita. Daug svarbiau, kad įgalios valstybės institucijos šioje veikloje laikytųsi įstatymuose nustatytų ribojimų ir proporcingumo. Tai paaiškina, kodėl Konvencijos 8 straipsnio taikymas EŽTT praktikoje apėmė ir kai kurias nuo privataus gyvenimo, atrodytų, nutolusias sritis. Šiuolaikinėje šio teismo praktikoje pabrėžiama, kad sąvokos „privatus gyvenimas“ net neįmanoma išsamiai apibrėžti. Privataus gyvenimo sfera gali apimti profesinę ir verslo veiklą, taip pat su asmens tapatybe susijusius aspektus, tokius kaip asmens vardas, nuotrauka, fizinis ir moralinis vientisumas. Pripažįstama, kad į šią sritį gali patekti net ir viešajame kontekste vykstanti žmogaus sąveika su kitais žmonėmis¹¹. Iš kai kurių EŽTT sprendimų išplaukia, kad asmens duomenų apsaugos sritis taip pat atitinka privataus gyvenimo sferą¹². O byloje *Satakunnan Markkinapörssi Oy ir Satamedia Oy prieš Suomiją* net pripažinta, jog informacija apie asmens pajamas ir turtą gali būti priskirta privatumo sferai nepaisant to, kad pagal nacionalinę teisę, laikantis tam tikrų taisyklių, visuomenė galėjo prieiti prie šių duomenų¹³.

Turint galvoje EŽTT praktikos įtaką Europos šalių nacionalinei teisei ir teismų praktikai, plačiąja privataus gyvenimo samprata imta vadovautis ir nacionaliniams teismams aiškinant atitinkamas teisės normas. Konstitucinis Teismas 2019 m. balandžio 18 d. nutarime taip pat praplėtė privataus gyvenimo koncepciją nurodydamas: „Kartu paminėtina ir tai, kad asmens privatus gyvenimas yra plati kategorija, kurią sunku tiksliai visiems atvejams apibrėžti. Konstitucijos 22 straipsnyje įtvirtinta asmens teisė į jo privataus gyvenimo

9 *Guide on Article 8 of the Convention – Right to respect for private and family life. European Court of Human Rights* (updated on 31 August 2024), 8, žiūrėta 2025 m. balandžio 2 d., https://ks.echr.coe.int/documents/dl/echr-ks/guide_art_8_eng.

10 Aurelijus Gutauskas, „Privataus asmens gyvenimo apsaugos standartai vykdant kriminalinės žvalgybos tyrimus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje“, *Jurisprudencija* 31, 2 (2024): 339–355; Rima Ažubalytė, Oleg Fedosiuk, „Legal Principles vs. Statutory Ambiguity in Criminal Justice: Lithuanian Court Experience“, *Criminal Law Forum* 32 (2021): 448–457, žiūrėta 2025 m. balandžio 17 d., https://link.springer.com/epdf/10.1007/s10609-021-09421-5?sharing_token=ZeOgThst0XTZAC56lYlhYve4RwlQNChNByi7wbcMAY-7d4fB_a16pqHWrrzy84mUDcgORCjrKfJPkg2ij7yYVJrJxAtYxjG8PKumhJbOum55hcfenS48ii52R51Wm-FC2b-e_gqM5JB4rflrGExQPdSjJGayITKEOPXQnndHCfs%3D.

11 EŽTT Didžiosios kolegijos 2016 m. lapkričio 8 d. sprendimo byloje *Magyar Helsinki Bizottság prieš Vengriją*, peticijos Nr. 18030/11, 191–192 punktai; EŽTT Didžiosios kolegijos 2012 m. vasario 7 d. sprendimo byloje *Von Hannover prieš Vokietiją* (Nr. 2), peticijų Nr. 40660/08 ir 60641/08, 95 punktas.

12 EŽTT 2010 m. rugėjo 2 d. sprendimo byloje *Uzun prieš Vokietiją*, peticijos Nr. 35623/05, 46 punktas; EŽTT Didžiosios kolegijos 2000 m. vasario 16 d. sprendimo byloje *Amann prieš Šveicariją*, peticijos Nr. 27798/95, 65 punktas.

13 EŽTT Didžiosios kolegijos 2017 m. birželio 27 d. sprendimo byloje *Satakunnan Markkinapörssi Oy ir Satamedia Oy prieš Suomiją*, peticijos Nr. 931/13, 138 punktas.

gerbimą ir šios teisės apsauga aiškintina plečiamai, remiantis dinaminio žmogaus teisių aiškinimo principu, atsižvelgiant *inter alia* į visuomenės raidą, mokslo ir technologijų pažangą, suteikiančią vis daugiau galimybių kištis į asmens privatų gyvenimą, kaip antai nusikalstamų veikų prevencijos ar kitais viešosios tvarkos apsaugos tikslais renkant, kaupiant, naudojant ir saugant ne tik asmens pirštų atspaudų, jo balso, bet ir asmens ląstelių ar DNR mėginių pavyzdžius, technikos priemonėmis masiškai stebint ir sekant asmenų naudojamas elektronines erdves, *inter alia* su globalinės padėties nustatymo sistemos (GPS) pagalba nustatant asmenų buvimo vietą.¹⁴

Pastarąjį dešimtmetį Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, aiškindamas, kokia informacija gali atitikti BK 167 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos dalyko turinį, iš esmės ėmė kartoti EŽTT sprendimuose išdėstytas tezes. Galiausiai konstatuota, kad sąvoka „asmens privatus gyvenimas“ tarptautinėje ir nacionalinėje teisėje bei teismų praktikoje apibūdinama labai plačiai, taigi yra vertinamojo pobūdžio kategorija, kuri nepasiduoda griežtai klasifikacijai, todėl klausimą, ar surinkta informacija apie asmenį atitinka BK 167 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos dalyko požymius, teismai turi spręsti įvertinę konkrečioje byloje nustatytų aplinkybių ir faktų visumą¹⁵.

Toks konstatavimas bendrąja prasme galėtų būti vertinamas kaip visuomenės raidą atitinkantis privataus gyvenimo teisinės apsaugos stiprinimas, tačiau baudžiamosios atsakomybės taikymo kontekste tai reiškia, kad BK 167 straipsnyje nurodyto nusikaltimo dalyko (renkamos informacijos) turinys prarado konkretumą, o tai nieko gero nežada. Šiandien požymį „informacija apie asmens privatų gyvenimą“ teismai gali aiškinti kaip tiesiog informaciją apie tam tikrą žmogų. Žodis „privatus“ tarsi prarado savo svarbą nusikalstamos veikos sudėties struktūroje. Kartu tai komplikuoja ir be to sudėtingą informacijos rinkimo neteisėtumo ir nusikalstamo pobūdžio nustatymą. Tenka konstatuoti, kad atsiradus galimybei ir sąvoka „asmens privatus gyvenimas“ įtraukti asmens tapatybę, gyvenamąją vietą, tautybę, profesiją, turtą, verslą ir pan., tokios informacijos rinkimo neteisėtumo kriterijų paieška tapo panaši į galvosūkį, ypač kai kalbama apie žmogaus, kurio veikla nesaistoma jokių specialiu įstatymu, padarytą veiką. Net, atrodytų, paprastas klausimas, ar privatus asmuo, klausinėdamas aplinkinius apie kito asmens gyvenamąją vietą, profesiją ar vairuojamą automobilį, veikia (ne)teisėtai, priklausomai nuo konteksto gali būti išspręstas skirtingai.

Dėl plačiosios asmens privataus gyvenimo sampratos įsitvirtinimo teisėje kyla tam tikrų dviprasmiškumų, nes yra teisinės veiklos sričių, kuriose vadovautis tokia samprata tiesiog neįmanoma. Pavyzdžiui, jeigu ikiteisminio tyrimo institucijos griežtai vadovautųsi plačiu informacijos apie asmens privatų gyvenimą traktavimu, jos pagal Konstitucijos 22 straipsnio 3 dalį turėtų kaskart prašyti teismo leidimo surinkti duomenis apie vieno ar kito asmens gyvenamąją vietą, darbovietę, jo vardu registruotą turtą ir pan. Nenuostabu, kad teismų praktika pripažįstant renkamos informacijos sąsajas su asmens privačiu

14 Konstitucinio Teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutarimas, TAR, 2019-04-18, Nr. 6411.

15 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijų nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-84-489/2018; 2K-52-942/2020, 2K-185-976/2021 ir kt.

gyvenimu yra nevienoda. Kartais teismai vadovaujasi plačiąja privataus gyvenimo samprata, kartais remiasi siauresniu požiūriu.

Pavyzdžiui, vienoje byloje asmuo buvo kaltinamas tuo, kad neteisėtai rinko informaciją apie asmens privatų gyvenimą tokiais veiksmais: dienraščiuose „Klaipėda“ ir „Vakarų ekspresas“ paskelbė skelbimus, kuriuose ragino atsiliepti asmenis, turėjusius verslo ar kitokių panašių santykių su Klaipėdoje dirbančiu advokatu ir dėl to laikančius save nukentėjusiais. Teismas, išteisindamas kaltinamąjį pagal BK 167 straipsnį, nurodė, kad skelbimas ir tokiu būdu informacijos gavimas nukreiptas į darbinę asmens, kaip advokato, veiklą, o ne į jo privatų gyvenimą¹⁶. Paminėtina ir baudžiamoji byla, kurioje asmuo, be kita ko, buvo kaltinamas tuo, kad, turėdamas teisėtą prieigą prie nekilnojamojo turto registro, neteisėtai surinko ir pasinaudojo informacija apie kitų asmenų asmens kodus, gyvenamąją vietą ir nekilnojamojo turto adresą. Kasacinės instancijos teismas, nutraukdamas šią bylos dalį, tarp argumentų nurodė ir tai, kad „turima informacija nebuvo panaudota svarbiems asmens privataus gyvenimo aspektams atskleisti“.¹⁷ Vis dėlto pasitaiko ir tokių teismų nuosprendžių, kuriuose nesvarstoma, ar surinkta informacija apie žmogų atskleidžia kokius nors jo realiai privataus gyvenimo aspektus. Pavyzdžiui, vienoje byloje teismui nekilo abejonų, kad tapatybės kortelės ir banko sąskaitos duomenys atitinka informacijos apie asmens privatų gyvenimą turinį. Šioje byloje teismas pagal BK 167 straipsnį pripažino kaltu asmenį, kuris sukčiavimo tikslais apgaule išviliojo iš nukentėjusiojo asmens tapatybės kortelės kopiją ir banko sąskaitos numerį. Tiesa, jokių aiškinimų dėl tokio veikos kvalifikavimo nuosprendyje nepateikta¹⁸.

Dėl nusikaltimo dalyko skirtingai sprendžiama ir neteisėtos prekybos asmens duomenimis byloje, kai neteisėtas informacijos rinkimas apie asmens privatų gyvenimą inkriminuojamas kartu su tarnybiniu piktnaudžiavimu. Byloje, kurioje policijos pareigūnas buvo kaltinamas dėl to, kad, neteisėtai prisijungęs prie policijos informacinės sistemos registrų, rinko užsakovą dominančią informaciją apie asmenų tapatybę, vairuojamą automobilį, gimimo datą ir vietą, šeiminių padėčių, darbovietę, teistumą ir socialinį statusą, kaltinimas pagal BK 167 straipsnį galiausiai buvo pripažintas nepagrįstu. Kasacinės instancijos teismas, panaikindamas apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl BK 167 straipsnio taikymo ir palikdamas galioti pirmosios instancijos teismo išteisinamąjį nuosprendį dėl šio kaltinimo, nurodė: „Tokio pobūdžio duomenys, nors susiję su atitinkamų asmenų privataus gyvenimo aspektais (tokiais kaip tapatybė, šeimos padėtis, darbo vieta, gyvenamoji vieta), atsižvelgiant į duomenų turinį, jų rinkimo tikslą, neatskleidė jautrios ir detalios informacijos apie privatų konkrečių asmenų gyvenimą.“¹⁹ Šioje byloje kasacinės instancijos teismas taip pat pateikė tam tikrų teorinių nuostatų dėl to, pagal kokius kriterijus viena ar kita informacija pripažintina BK 167 straipsnyje nustatytos nusikalstamos veikos dalyku:

16 Klaipėdos miesto apylinkės teismo 2015 m. liepos 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-333-606/2015.

17 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. lapkričio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-252-654/2023.

18 Marijampolės apylinkės teismo 2021 m. spalio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-641-416/2021.

19 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2018 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-84-489/2018.

„Minėta, kad privataus gyvenimo sąvoka yra plati sąvoka, BK 167 straipsnyje nedetalizuojama, todėl apie tai, kas yra konkretaus asmens privataus gyvenimo dalis, kokia informacija patenka į baudžiamosios teisės priemonėmis saugotiną konkretaus asmens privataus gyvenimo erdvę, teismas sprendžia įvertinęs byloje nustatytų aplinkybių ir faktų visumą. Vertinant tokią visumą, svarbu taip pat atsižvelgti į renkamos informacijos ryšį su konkretaus asmens privačiu gyvenimu (ar ji susijusi su ištis svarbiais asmens privataus gyvenimo aspektais arba nors savaime nėra intymi, bet yra surinkta privatumą ribojančiais, paprastai teismo sankcijos reikalaujančiais būdais; ar tai tik bendresnio pobūdžio, dažnai įvairiais atvejais paties asmens atskleidžiama informacija).“²⁰ Galiausiai kasacinės instancijos teismas šioje byloje pabrėžė, kad minėta informacija surinkta piktnaudžiaus tarnybos policijoje suteiktomis galimybėmis naudotis neviešais privačių fizinių asmenų registrais, o tai visų pirma pavojingai pažeidžia teisinės valstybės ir pagarbos žmogaus teisėms policijos veikloje principus ir yra kito inkriminuoto nusikaltimo – piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi – sudėties dalis. Pritariant tokiai kasacinės instancijos teismo pozicijai, atkreiptinas dėmesys, kad pagal bylos aplinkybes veikos kvalifikavimas pagal BK 167 straipsnį atskirai nuo piktnaudžiavimo (BK 228 straipsnis) atrodo nutolęs tiek nuo saugomos teisinės vertybės, tiek nuo kaltininko tyčios turinio.

Kitoje panašioje prekybos asmens duomenimis byloje visų instancijų teismai, įskaitant ir kasacinės instancijos teismą, pripažino kaltinimo pagal BK 167 straipsnį (kartu su piktnaudžiavimu) pagrįstumą. Šioje byloje policijos pareigūnai, privataus užsakovo prašymu prisijungdami prie neviešų informacinių registų, rinko duomenis apie asmenų teistumus, buvimą policijos įskaitoje, pristatymus į budėtojų dalį, darbovietes, valstybės sienos kirtimus ir kt. Kasacinės instancijos teismas, pritardamas žemesnės instancijos teismų išvados, kad buvo renkama informacija apie asmenų privatų gyvenimą, atsižvelgė į tai, kad nuteistųjų veiksmai nebuvo vienkartiniai ar atsitiktiniai, jie tęsėsi pakankamai ilgai, buvo renkamas didelis kiekis asmenų duomenų vykdant neteisėtus užsakovo prašymus, ši informacija buvo susijusi su įvairiais asmenų privataus gyvenimo aspektais, gauta naudojantis daugeliu skirtingų informacinių išteklių, dalis surinktų duomenų buvo neteisėtai panaudota privataus detektyvo naudai, nukentėjusieji patvirtino, „jog dėl to patyrė tiek turtinę, tiek neturtinę žalą, jautė nemalonius išgyvenimus, atsirado psichologinių problemų, nesaugumo jausmas dėl nežinojimo dėl surinktos informacijos panaudojimo aplinkybių, baimė dėl savęs ir savo artimųjų“²¹. Iš tokio vertinimo matyti, kad informacijos priskyrimas asmens privataus gyvenimo kategorijai motyvuojamas ne tiek pačios informacijos turiniu, kiek įvairiomis aplinkybėmis, apibūdinančiomis veikos kontekstą.

Apibendrinant galima sakyti, kad BK 167 straipsnyje įtvirtinta unikali teisinė situacija, kai nusikalstamos veikos dalykas neturi aiškių ribų ir aiškinamas priklausomai nuo konteksto. Kartu tai komplikuoja kitų esminių nusikalstamos veikos požymių – neteisėtumo ir pavojingumo – nustatymą. Teismų praktikos vingiai tokio pobūdžio bylose patvirtina šią tezę.

20 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2018 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-84-489/2018.

21 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-348-648/2018.

2. Informacijos apie asmens privatų gyvenimą rinkimo neteisėtumo ir nusikalstamo pobūdžio nustatymo problema

Minėta, kad pagal BK 167 straipsnį informacijos rinkimo neteisėtumas yra vienintelis formalus kriterijus, identifikuojantis nusikalstamą elgesio pobūdį. Šiame kontekste svarbu pasakyti, kad tais atvejais, kai BK specialiosios dalies straipsnyje daroma nuoroda į aprašytos veikos neteisėtumą, tokia norma vertinama kaip blanketinė, t. y. nukreipianti į kitą teisės aktą arba bendruosius teisės principus, pagal kurių turinį galima išspręsti veikos (ne) teisėtumo klausimą. Tokios normos nekelia aiškinimo ir taikymo problemų, jeigu: pirma, (ne)teisėtumo kriterijai lengvai randami už baudžiamosios teisės ribų; antra, kai baudžiamoji atsakomybė taikoma specialiajam subjektui, kuris pagal savo veiklos pobūdį ir statusą privalo šiuos kriterijus išmanyti; trečia, kai šalia veikos neteisėtumo kriterijaus yra nustatyti ir kiti požymiai, identifikuojantys veikos pavojingumą ir leidžiantys baudžiamąją atsakomybę atriboti nuo kitos rūšies teisinės atsakomybės. Deja, BK 167 straipsnio turinys neatitinka nei pirmojo, nei antrojo, nei trečiojo parametro.

Iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, kad bendruosius informacijos apie asmens privatų gyvenimą rinkimo (ne)teisėtumo kriterijus įmanoma nustatyti remiantis Konstitucijos 22 straipsnio 3 dalimi, CK įtvirtintu teisiniu reguliavimu, taip pat tam tikriems specialioms subjektams skirtais teisiniais reikalavimais, taikytiniais renkant ir tvarkant informaciją apie žmogų. Tokie reikalavimai nustatyti Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme, Visuomenės informavimo įstatyme, Kriminalinės žvalgybos įstatyme, Baudžiamojo proceso kodekse, Privačios detektyvinės veiklos įstatyme ir kituose įstatymuose, kuriuose reglamentuojama tam tikrų institucijų veikla renkant ir tvarkant asmens duomenis. Nepaisant didelės tokių teisės aktų įvairovės, drįsčiau teigti, kad informacijos apie asmens privatų gyvenimą rinkimo (ne)teisėtumo klausimą gaubia teisinis neapibrėžtumas, ypač kai vertinama žmogaus, nesaistomo jokių specialiu teisiniu reguliavimu, padaryta veika.

Tiek teisinėje literatūroje, tiek teismų nuosprendžiuose aiškinant, koks informacijos rinkimas yra neteisėtas pagal BK 167 straipsnį, neišvengiamai daroma nuoroda į Konstitucijos 22 straipsnio 3 dalį, kurioje nustatyta, kad informacija apie asmens privatų gyvenimą gali būti renkama tik motyvuotu teismo sprendimu ir tik pagal įstatymą. Vis dėlto ši nuostata logiškai pagrindžia veikos neteisėtumą tik tuo atveju, kai informacija buvo renkama tokiais metodais, kurie išskirtinai priklauso įgaliotų subjektų kompetencijai ir labiausiai varžo asmens privatumą, todėl pagal kriminalinės žvalgybos ir baudžiamojo proceso įstatymus būtina gauti teismo leidimą. Pavyzdžiui, vienoje baudžiamojoje byloje grupė asmenų buvo nuteisti pagal BK 167 straipsnį už tai, kad neteisėtai (ne pagal motyvuotą teismo sprendimą ir ne pagal įstatymą) pagal užsakymą rinko informaciją apie kitų asmenų privatų gyvenimą juos sekdami, specialiąja įranga slaptai fiksuodami jų judėjimą, buvimo vietą, susitikimus ir intymius santykius²². Tokioje situacijoje nuoroda į minėtą Konstitucijos normą iš tikrųjų paaiškina, kodėl toks informacijos rinkimas yra neteisėtas – specialioji

22 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. sausio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-52-942/2020.

technika slapta sekant asmenį pagal kriminalinės žvalgybos ir baudžiamojo proceso normas gali būti naudojama tik įstatymu įgaliotų subjektų ir pagal teismo išduotą leidimą. Visgi tais atvejais, kai asmuo rinko informaciją kitais metodais, kurie teisėje neturi sankcionuojamų veiksmų statuso, nuoroda į Konstitucijos 22 straipsnio 3 dalį padeda mažai ir reikia ieškoti kitų (ne)teisėtumo kriterijų. O ši sritis yra gana miglota. Įsivaizduokime situaciją, jog asmuo kreipėsi į policiją su skundu, kad nedraugiškas kaimynas atvirai telefonu jį filmuoja, kai jis tvarkosi savo kieme arba kai pas jį lankosi svečių. Svarstant dėl baudžiamojo proceso pradėjimo, nuoroda į Konstitucijos 22 straipsnio 3 dalį tokiu atveju vargu ar padėtų. Aiškumo neprideda ir kitų teisės aktų normos.

Analizuojant CK normas, reglamentuojančias asmens teisę į privatų gyvenimą ir jo slaptumą, neleistinas privatumo varžymas sietinas su neteisėtu įėjimu į asmens gyvenamąsias ir kitokias patalpas ar aptvertą privačią teritoriją, neteisėtu asmens stebėjimu, neteisėtu asmens ar jo turto apieškojimu, asmens telefoninių pokalbių, susirašinėjimo ar kitokios korespondencijos bei asmeninių užrašų ir informacijos konfidencialumo pažeidimu ir kitokiais neteisėtais veiksmais (CK 2.23 straipsnio 2 dalis). Kaip matome, šios nuostatos grindžiamos nurodytų veiksmų neteisėtu pobūdžiu, tačiau patys neteisėtumo kriterijai jose nenustatomi, taigi, pvz., koks asmens stebėjimas yra neteisėtas, jos neatskleidžia. Todėl kaltinimo pagal BK 167 straipsnį pagrindimas minėtomis civilinės teisės nuostatomis atrodo problemiškas (nė viename teismo nuosprendyje tokios nuorodos neteko matyti). Be to, tai, kas yra neteisėta civilinės teisės požiūriu, nebūtinai rodo nusikalstamą elgesio pobūdį.

Visuomenės informavimo įstatymo 14 straipsnio 2 dalyje nustatytas bendras informacijos apie asmens privatų gyvenimą rinkimo ir skelbimo principas – to asmens sutikimas. Šio įstatymo 13 straipsnyje, siekiant nepažeisti asmens teisių, apsaugoti jo garbę ir orumą, nurodyti bendri informacijos rinkimo draudimai: „1) be asmens sutikimo filmuoti, fotografuoti, daryti garso ir vaizdo įrašus fizinio asmens gyvenamojoje patalpoje, fizinio asmens privačioje namų valdoje ir jai priklausančioje aptvortoje ar kitaip aiškiai pažymėtoje teritorijoje, nepaisant to, ar tas asmuo yra nurodytose vietose; 2) filmuoti, fotografuoti ar daryti garso ir vaizdo įrašus neviešų renginių metu be organizatorių, turinčių teisę rengti tokius renginius, sutikimo; 3) filmuoti ir fotografuoti žmogų ir naudoti jo atvaizdus reklamai visuomenės informavimo priemonėse be šio žmogaus sutikimo; 4) filmuoti ir fotografuoti asmenį su aiškiais fiziniais trūkumais be šio asmens sutikimo arba filmuoti ir fotografuoti asmenį jam esant bejėgiškos būklės dėl sveikatos sutrikimo; 5) filmuoti, fotografuoti vaiką ar daryti jo garso ir vaizdo įrašus be nors vieno iš tėvų, globėjų ar rūpintojų ir paties vaiko sutikimo. Draudžiama naudoti vaikų fotografijas, garso ar vaizdo įrašus erotinio, pornografinio ir smurtinio pobūdžio informacijose; 6) be mirusiojo ar žuvusiojo šeimos narių sutikimo filmuoti, fotografuoti mirusįjį ar žuvusįjį stambiu planu ar daryti jo vaizdo įrašus“.

Minėti draudimai nustatyti viešosios informacijos rengėjams, skleidėjams, jų dalyviams, žurnalistams. Logiška būtų manyti, kad šio įstatymo nuostatos nėra tinkamas kriterijus sprendžiant klausimą dėl kitų asmenų atlikto informacijos rinkimo (ne)teisėtumo. Be to, vertindami minėtas įstatymo nuostatas baudžiamosios atsakomybės taikymo požiūriu,

neturėtume manyti, kad vien jomis vadovaujantis įmanoma pagrįsti baudžiamosios atsakomybės taikymą žurnalistui pagal BK 167 straipsnį. Sutikimo nebuvimas nėra tam pakankamas kriterijus. Pavyzdžiui, vargu ar teismas pripažintų žurnalistą kaltu vien dėl to, kad šis be asmens sutikimo nufotografavo jį jo privačioje valdoje ar padarė avarijoje nukentėjusio asmens nuotrauką. Reagavimas į tokius atvejus priklauso žurnalistų etikos inspektoriaus, o ne prokuroro kompetencijai.

Svarbu ir tai, kad tiek Visuomenės informavimo įstatymo 13 straipsnio 2 dalyje ir 14 straipsnio 3 dalyje, tiek CK 2.23 straipsnio 3 dalyje nustatytos informacijos rinkimo neteisėtumo išimtys: kai fiksuojami teisės pažeidimai; kai, atsižvelgiant į asmens einamas pareigas ar padėtį visuomenėje, tokios informacijos skleidimas atitinka teisėtą ir pagrįstą visuomenės interesą tokią informaciją žinoti; kai informacija yra pateikiama viešai nagrinėjant bylą; kai ši informacija atskleidžia visuomeninę reikšmę turinčias šio asmens privataus gyvenimo aplinkybes ar asmenines savybes. Šiame kontekste aktualus ir Konstitucinio Teismo aiškinimas šiuo klausimu: „Jei asmuo atlieka viešo pobūdžio veikas ir tą supranta arba turi ir gali suprasti, nors ir savo namuose ar kitose privačiose valdose, tai tokios viešo pobūdžio veikos nebus apsaugos objektas pagal Konstitucijos 22 ir Konvencijos 8 straipsnius, ir asmuo negali tikėtis privatumo. <...> Konstitucinis Teismas pažymi, kad asmuo, darydamas nusikalstamas ar kitas priešingas teisei veikas, neturi ir negali tikėtis privatumo. Žmogaus privataus gyvenimo apsaugos ribos baigiasi tada, kai jis savo veiksmais nusikalstamai ar kitaip neteisėtai pažeidžia teisės saugomus interesus, daro žalą atskiriems asmenims, visuomenei ir valstybei.“²³ Paminėtomis išimtimis savo veiksmus gali teisinti ir asmenys, kaltinami pagal BK 167 straipsnį, o dėl to veikos (ne)teisėtumo nustatymo procesas tampa dar sudėtingesnis. Pavyzdžiui, ar galėtų asmuo apsiginti nuo kaltinimo pagal BK 167 straipsnį, jeigu sistemingus slapto sekimo veiksmus bandytų pateisinti tuo, kad pavyko užfiksuoti, kaip sekamas asmuo parkuoja automobilį netinkamoje vietoje? Tokioje situacijoje neišvengiamai kiltų klausimas dėl tokio informacijos rinkimo metodo proporcingumo daromam teisės pažeidimui.

Lietuvos teisinėje literatūroje buvo iškeltas retorinis klausimas, ar laikytinas neteisėtu informacijos apie asmens privatų gyvenimą rinkimas iš viešai prieinamų šaltinių. Kartu publikacijos autoriai atkreipia dėmesį į vieną teisminį aiškinimą, iš kurio išplaukia, kad galima nusikalsti net ir tokiu būdu. Reikšdami pagrįstą abejonę dėl tokio aiškinimo, autoriai siūlo veikos neteisėtumo klausimą spręsti atsižvelgiant į tai, „kokioje erdvėje (viešoje ar privačioje) esanti informacija renkama, ar tas rinkimas yra slaptas, ar naudojamos specialiosios priemonės tai informacijai surinkti ir pan.“²⁴ Tai, kad informacijos apie privatų gyvenimą rinkimo nusikalstamas pobūdis nesisietinas su viešai prieinamais šaltiniais, pažymėjo ir kasacinės instancijos teismas: „Rinkimo neteisėtumas nesisietinas su tais atvejais, kai ji renkama iš viešai prieinamų šaltinių, pavyzdžiui, naudojantis interneto vieša paieška, ar

23 Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 39-1105.

24 Liudvika Meškauskaitė ir Mindaugas Lankauskas, „Baudžiamoji atsakomybė už asmens privataus gyvenimo neliečiamumo pažeidimus Europos Žmogaus Teisių Teismo bei Lietuvos teismų praktikos kontekste“, *Teisės problemos* 1, 91 (2016): 69.

asmuo pats informaciją apie privatų gyvenimą atskleidžia ją teikdamas į viešus registrus ar duodamas sutikimą ją skelbti.²⁵ Vis dėlto faktas, kad tokie klausimai apskritai kyla aiškinantis BK 167 straipsnio turinį, taip pat rodo šiai normai būdingą teisinį neapibrėžtumą.

Šiame kontekste taip pat paminėtina, kad šiais laikais, kai visi turi išmaniuosius telefonus, žmonės dažnai filmuoja ir fotografuoja tai, ką mato, įskaitant kitų žmonių privataus gyvenimo vaizdus, kartais be kito asmens sutikimo užfiksuoja jį kompromituojantį elgesį. Jeigu dėl to nepatenkintas asmuo kreiptųsi į policiją ir inicijuotų ikiteisminį tyrimą pagal BK 167 straipsnį, išspręsti tokių veiksmų (ne)teisėtumo klausimą būtų sudėtinga. Toks nuogastavimas nėra vien teorinio samprotavimo dalis. Neapibrėžtumas dėl to, kokius informacijos rinkimo metodus ir kokiose situacijose galima patikimai pripažinti neteisėtais ir „vertais“ nusikalstamos veikos statuso, sudaro prielaidas inicijuoti baudžiamuosius procesus pagal BK 167 straipsnį dėl įvairių smulkių žmogiškųjų konfliktų. Tokių pavyzdžių teisinėje praktikoje yra daug. Pavyzdžiui, vienoje byloje pareiškėjas kaltino daugiabučio namo savininkų bendrijos (DNSB) pirmininką tuo, kad šis filmuoja ir fotografuoja jį ir jo šeimos narius, tačiau, nustačius faktus, pradėti ikiteisminį tyrimą buvo atsisakyta. Šis sprendimas iš pradžių buvo skundžiamas aukštesniajam prokurorui, paskui – ikiteisminio tyrimo teisėjui, vėliau – apygardos teismui. Apygardos teismas, atmesdamas skundą, pažymėjo, kad tarp DNSB pirmininko ir pareiškėjo vyksta civilinio proceso tvarka sprendžiami teisminiai ginčai, vaizdo įrašai padaryti atvirai bendro naudojimosi vietoje – namo vestibulyje, nuotraukose užfiksuotos pareiškėjo balkono durys, tai buvo daroma siekiant sudrausminti pareiškėją dėl šunų vedžiojimo taisyklių laikymosi ir apsaugoti daugiabučio šildymo sistemą nuo galimo peršalimo, pastebėjus atviras buto balkono duris šaltuoju metų laiku²⁶. Kaip matome, byloje net reikėjo spręsti klausimą, ar neteisėtas ir nusikalstamas yra buto balkono fotografavimas.

O štai Kauno apylinkės teismui buvo perduota byla, kurioje asmuo kaltinamas pagal BK 167 straipsnį dėl to, kad savo telefonu nufotografavo kito asmens automobilio valstybinius numerius, norėdamas išsiaiškinti, kas lankosi jo buvusios sutuoktinės namuose. Teismas kaltinamąjį išteisino konstatuodamas, kad jam inkriminuoti veiksmai „pavojingumo prasme nesiekia baudžiamojo įstatymo draudžiamų veikų ribos“²⁷. Tokiam vertinimui pritarė ir prokuroro apeliacinį skundą atmetęs Kauno apygardos teismas²⁸. Pažymėtina, kad kaltinimo pozicija šioje byloje buvo grindžiama labiau poreikiu apsaugoti nukentėjusįjį nuo pavydaus konkurento veiksmų, o ne automobilio valstybinių numerių fotografavimo neteisėtumu, kuris tarsi būtų savaime aiškus. Teismai šiuo atveju nesiėmė klampaus tokio fotografavimo (ne)teisėtumo klausimo analizės, bet pasirėmė nepakankamo veikos pavojingumo nuostata.

Konkrečių baudžiamųjų bylų turinys rodo, kad dažniausiai baudžiamosios bylos

25 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. sausio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-52-942/2020.

26 Klaipėdos apygardos teismo 2016 m. sausio 28 d. nutartis byloje Nr. 1S-32-557/2016.

27 Kauno apylinkės teismo 2024 m. sausio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-445-1165/2024.

28 Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. balandžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-205-397/2024.

pasibaigia apkaltinamaisiais nuosprendžiais pagal BK 167 straipsnį tada, kai asmenys kaltinami tuo, kad tam tikra technine priemone slapta sekė kitą asmenį, fiksavo jo judėjimą ir susitikimus, klausėsi jo pokalbių. Tokiose bylose paprastai nekyla problemų nustatant veikos neteisėtumą ir pavojingumą, ypač kai tuo buvo siekiama teisiškai ar morališkai nepateisinamų rezultatų. Visgi net ir tokiu atveju (ne)teisėtumo klausimą gali sukomplikuoti tam tikros aplinkybės. Pavyzdžiui, kasacinės instancijos teismas vienoje byloje, kurioje asmuo slapta filmavo savo žmonos klientams teikiamas seksualines paslaugas, paneigė kaltinimą pagal BK 167 straipsnį tokiais argumentais: „Įstatymuose neįtvirtintas draudimas daryti savo gyvenamųjų patalpų vaizdo ar garso įrašus ir neįtvirtintas reikalavimas perspėti tose patalpose besilankančius asmenis, kad yra daromas vaizdo ar garso įrašas, todėl lankymasis kito asmens gyvenamosiose patalpose asmuo negali tikėtis tokio pat privatumo, kaip savo gyvenamosiose patalpose. Taigi sumontuodamas vaizdo įrašymo aparatūrą savo gyvenamosiose patalpose M. L. įstatymo reikalavimų nepažeidė.“²⁹ Nutartyje taip pat pažymėta, kad asmenys, kuriems buvo teikiamos seksualinės paslaugos už piniginių atlygį, patys darė administracinę teisės pažeidimą – atlygintinai naudojosi prostitucijos paslaugomis, todėl, remiantis konstitucine jurisprudencija, negali tikėtis privatumo³⁰. Toks situacijos vertinimas vis dėlto atrodo problemiška prisiminus kitą konstitucinės jurisprudencijos nuostatą, t. y. kad intymus gyvenimas priklauso sritims, „apie kurias informacija be asmens sutikimo apskritai negali būti renkama ir skelbiama, nebent <...> tai padeda atskleisti to asmens padarytą nusikaltimą“³¹.

Teismų praktikoje dėl savo būste sumontuotų pasiklausymo prietaisų galima rasti ir apkaltinamųjų verdiktų. Pavyzdžiui, Kauno apylinkės teismas baudžiamuoju įsakymu nuteisė asmenį pagal BK 167 straipsnį už tai, kad bute, kuriame jis gyveno kartu su savo sugyventine, neturėdamas jos leidimo ir sutikimo, be jos žinios garso įrašymo įrenginiu įrašė jos pokalbį su kitu asmeniu³². Pagal kokius kriterijus toks informacijos rinkimas savo gyvenamojoje vietoje pripažintas neteisėtu, baudžiamajame įsakyme nenurodyta.

Minėtame kontekste primintina, kad teismų praktikoje dažnai pripažįstamas teisėtu toks įrodymų šaltinis kaip privataus asmens slapta padarytas savo paties pokalbio su kitu asmeniu garso įrašas. Teismui patikrinus tokio įrašo patikimumą, jis gali būti pripažįstamas įrodymu byloje³³. Tai, kad pagal įstatymus nedraudžiama slapta įrašyti savo pokalbių, tapo lyg ir visuotinai žinoma aksioma. Visgi ar galima vadovautis ta nuostata, kai asmuo slapta įrašinėja savo pokalbius su kolegomis be jokio teisėto tikslo, tiesiog rinkdamas kokią nors neskelbtiną informaciją apie juos, o vėliau surinkta informacija dalinasi su vadybe ar žiniasklaida? Tokio informacijos rinkimo būdo (ne)teisėtumo klausimas, manytina, nėra vienareikšmis, todėl net sudėtinga prognozuoti, kaip jis būtų išspręstas byloje,

29 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. birželio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-134-689/2020.

30 *Ibid.*

31 Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas, *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 104-4675.

32 Kauno apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 30 d. baudžiamasis įsakymas byloje Nr. e1-4563-673/2024.

33 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijų nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-122/2010, 2K-143/2011, 2K-63-511/2021 ir kt.

kurioje asmuo dėl to būtų kaltinamas pagal BK 167 straipsnį. Primintina, jog Konstitucijos 22 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad įstatymas ir teismas saugo žmogaus asmeninį ir šeimyninį gyvenimą nuo neteisėto ar savavališko kišimosi. Taigi kaltinimą tokiam pokalbių įrašinėtoji teoriškai įmanoma pagrįsti jo veiksmų savavališku pobūdžiu.

Apie tai, kad informacijos rinkimo pagrindas (pateisinamas ar savavališkas) yra svarbus veikos (ne)teisėtumo kriterijus, net ir kalbant apie privataus asmens veiką, rodo kai kurie pavyzdžiai iš kasacinės instancijos teismo praktikos. Vienoje byloje asmuo buvo nuteistas pagal BK 167 straipsnį už tai, kad savo žmonai slapta sekė į jos vairuojamą automobilį įmontavo įrenginį, leidžiantį nustatyti jo judėjimo maršrutą ir buvimo vietą. Kasacinės instancijos teismas, atmesdamas kasacinio skundo argumentus, kad tokie veiksmai nėra neteisėti ir nusikalstami, nurodė ir tokį argumentą: „Pažymėtina, kad pagal teismų nustatytas aplinkybes tai buvo daroma nesiekiant jokio teisėto tikslo, kuris galėtų pateisinti Konstitucijoje ir Konvencijoje garantuojamos asmens teisės į privataus gyvenimo gerbimą apribojimą.“³⁴

Kitoje byloje kasacinės instancijos teismas, sprendamas privačiai surinkto įrodymo teisėtumo klausimą, pateikė tokį aiškinimą: „Skirtingai galėtų būti vertinamos situacijos, kai asmuo fiksuoja tiesiogiai su juo susijusius įvykius (pvz., įrašinėja savo asmeninius pokalbius, filmuoja savo privataus kiemo perimetrą) ir kai renka duomenis neturėdamas pateisinamo pagrindo (pvz., savo noru sekdamas kitus asmenis ir pan.).“³⁵ Šioje byloje pripažindamas, kad darbdavė teisėtai surinko informaciją apie darbuotojo nusikalstamą veiką, teismas vadovavosi pateisinamo pagrindo ir privatumo varžymo proporcingumo kriterijais: „Nors, vertinant formaliai, patikrinant nuteistojo asmeninio bendravimo duomenis buvo pažeista jo teisė į privataus gyvenimo gerbimą, tačiau šių darbdavės veiksmų masas, taikymo pagrindas ir tikslas nesudaro pagrindo vertinti, kad darbdavės veiksmai buvo pertekliniai ar neproporcingi.“³⁶ Pažymėtina, kad jokiame teisės akte privačiam asmeniui tokie informacijos rinkimo teisėtumo reikalavimai kaip pateisinamas pagrindas ir proporcingumas nenustatyti, tai labiau iš bendrųjų asmens privatumo apsaugos principų logiškai išplaukiantys kriterijai. Be to, koks tikslas yra pateisinamas ir kokie veiksmai proporcingi varžant kito asmens privatumą, yra vertinamieji klausimai, reikalaujantys gan aukšto lygio teisinės analizės. Toks išvadų motyvavimas priimtinas sprendžiant įrodymo leistinumo klausimą (kaip buvo toje byloje) arba civilinėje byloje pareikšto ieškinio pagrįstumą, tačiau nuteisiant asmenį baudžiamojoje byloje jo veikos neteisėtumą turi būti įmanoma nustatyti remiantis aiškesniais kriterijais. Juk kaltinant asmenį tyčiniiais neteisėtais veiksmais būtina nustatyti ir tai, kad jis suvokė, jog veikia neteisėtai. Taigi kaltinamasis gali pagrįstai kelti klausimą, pagal kokį konkrečiai teisinį reguliavimą, o ne vien vertinamojo pobūdžio nuostatas, jo veiksmai laikomi neteisėtais.

34 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-198/2013.

35 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-205-719/2021.

36 *Ibid.*

Iš viso to, kas pasakyta, išplaukia išvada, kad BK 167 straipsnyje esančia nuoroda į informacijos rinkimo neteisėtumą kaip į vienintelį baudžiamosios atsakomybės taikymo kriterijų nenustatomos tikslios nusikalstamo elgesio ribos. Todėl nenuostabu, kad kasacinės instancijos teismo praktikoje BK 167 straipsnis priskiriamas tai normų kategorijai, kurias taikant visada pabrėžiamas būtinumas nustatyti tinkamą nusikalstamos veikos pavojingumą ir situaciją vertinti per baudžiamosios atsakomybės kaip paskutinės priemonės (*ultima ratio*) principo prizmę. Paprastai taip aiškinamos tos nusikalstamų veikų definicijos, kurių turinys pats savaime neišsprendžia skirtingų teisės šakų teisinio reguliavimo konkurencijos. Kasacinės instancijos teismas šiuo aspektu pažymėjo: „Galiausiai primintina ir tai, kad baudžiamoji teisė yra *ultima ratio* priemonė, todėl tokia atsakomybė vertinant BK 167 straipsnio 1 dalyje numatytą veiką turėtų būti taikoma už pačius sunkiausius asmens privataus gyvenimo pažeidimus. Šios rūšies atsakomybei esant ne vienintelei poveikio priemonei teisės pažeidėjui galimų pritaikyti teisinės atsakomybės formų sistemoje, svarbu nustatyti, ar konkreti kaltininko veika ištis pasiekusi tokį pavojingumo laipsnį, kad, vertinant šią veiką pagal protingumo, proporcingumo, teisingumo ir kitų bendrųjų teisės principų nuostatas, taip pat BK 37 straipsnio nuostatų kontekstą, būtų pagrįstas baudžiamosios teisės priemonių taikymas.“³⁷

3. Kaip galima būtų sukonkretinti kriminalizacijos turinį

Apibendrinant darytina išvada, kad BK 167 straipsnyje suformuluotai nusikaltimo su dėčiai būdingas neinformatyvumas iš karto dviem aspektais: dalyko ir veikos. Tokia padėtis sudaro prielaidas nevienodai teismų praktikai, įvairių smulkių žmogiškųjų konfliktų dirbtiniam kriminalizavimui ir nukrypimui nuo tikrosios šio baudžiamojo įstatymo normos paskirties – saugoti žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumą nuo pavojingiausių veikų. Minėtai normai būdingas teisinis neapibrėžtumas taip pat gali lemti ir priešingą rezultatą, t. y. negalėjimą pagrįsti iš tikrųjų pavojingų informacijos apie asmens privatą gyvenimą rinkimo metodų neteisėtumą. Galima teigti, kad baudžiamojo įstatymo tekstas neužtikrina visuomenės žinojimo, koks elgesys yra uždraustas, todėl nesiderina su baudžiamosios teisės legalumo (*nullum crimen sine lege*) principu.

Ieškant BK 167 straipsnio turinio sukonkretinimo variantų, žvilgsnis į Europos valstybių baudžiamuosius įstatymus, kuriuose yra normų, kriminalizuojančių informacijos apie asmens privatą gyvenimą rinkimą, parodė, kad šiose normose įprasta įvardyti konkrečias neteisėtas veikas: pokalbių pasiklausymą, slaptą vaizdo ir garso įrašų darymą neviešose vietose, specialių techninių priemonių įrengimą šiuo tikslu ir pan., taigi kriminalizacijos turinys yra gan informatyvus. Tokiu atveju nekyla ir klausimo, kokia asmens privataus gyvenimo koncepcija reikėtų vadovautis vienoje ar kitoje byloje.

37 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2018 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-84-489/2018.

Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamajame kodekse³⁸ kriminalizuojami tokie informacijos, siejamos su asmens privatumu, rinkimo atvejai: kito asmens privačiai ištartų žodžių įrašymas neturint tam leidimo arba pasiklausymo įrangos panaudojimas tokiais tikslais (201 straipsnis); neturint leidimo asmens fotografavimas ar filmavimas privačiose patalpose arba patalpoje, kuri yra specialiai apsaugota nuo matomumo; beįėjėiškos būklės asmens fotografavimas ar filmavimas be leidimo; mirusio asmens labai įžeidžiančio atvaizdo sukūrimas; kito asmens nuotraukos ar kito atvaizdo, galinčio jam labai pakenkti, sukūrimas trečiojo asmens užsakymu (201a straipsnis). Ispanijos Karalystės baudžiamojo kodekso³⁹ 197 straipsnio 1 dalyje taip pat pateiktas nusikalstamų veiksmų siekiant atskleisti kito asmens paslaptis ar pažeisti jo privatumą sąrašas: asmens popierių, laiškų, elektroninio pašto žinučių, dokumentų ar asmeninių daiktų paėmimas be to asmens sutikimo, telekomunikacijų ryšio perėmimas, taip pat garso, vaizdo ar bet kokio kito ryšio klausymosi, perdavimo, įrašymo ar atkūrimo techninių priemonių naudojimas. To paties straipsnio 2 dalyje kriminalizuoti šie veiksmai: kito asmens ar jo šeimos duomenų, esančių kompiuterinėse, elektroninėse, telematinėse bylose ar laikmenose arba bet kokio kito tipo viešose ar privačiose bylose ar įrašuose, paėmimas be leidimo; bet kokia prieiga prie tokių duomenų, jų naudojimas, pakeitimas savininko ar trečiosios šalies nenaudai. Rumunijos Respublikos baudžiamajame kodekse⁴⁰ atsakomybė nustatyta už neteisėtą kišimąsi į asmens privaty gyvenimą fotografuojant, darant vaizdo ir garso įrašus, klausantis privačių pokalbių, kai tai daroma to asmens namuose, kambaryje ar kitoje namo dalyje (226 straipsnio 1 dalis). Šio straipsnio 4 dalyje nustatytos konkrečios išimtys, eliminuojančios nusikalstamą tų veiksmų pobūdį, o 5 dalyje nustatyta, kad vaizdo ir garso įrašymo įrangos įrengimas minėtose vietose sunkina atsakomybę už šį nusikaltimą. Prancūzijos Respublikos baudžiamajame kodekse⁴¹ kriminalizuojamas tyčinis kito asmens privataus gyvenimo teisės pažeidimas be asmens sutikimo fiksuojant, įrašant ar perduodant jo privaty ar konfidencialų pokalbį, asmens vaizdą privačioje vietoje, taip pat jo buvimo vietą realiuoju laiku ar vėliau (226-1 straipsnis). Nyderlandų Karalystės baudžiamajame kodekse⁴² nustatyta baudžiamoji atsakomybė už pokalbių pasiklausymą ir įrašymą technine priemone nesant pokalbio dalyviu ir neturint pokalbio dalyvio sutikimo (139a ir 139b straipsniai); neteisėtą duomenų, kurie kaltininkui neskirti ir jo netvarkomi, perėmimą ar įrašymą technine priemone, kompiuteriniu įrenginiu ar sistema (139c straipsnis); neteisėtą techninės priemonės įrengimą tam tikroje vietoje siekiant įrašyti pokalbį, telekomunikacijų ryšio ar kitoki

38 „German Criminal Code (Strafgesetzbuch – StGB)“, žiūrėta 2025 m. balandžio 2 d., https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/.

39 „Criminal Code of Spain 1995 (English translation as of 2013)“, Ministerio de Justicia, 2016, žiūrėta 2025 m. balandžio 3 d., https://www.mjusticia.gob.es/es/AreaTematica/DocumentacionPublicaciones/Documents/Criminal_Code_2016.pdf.

40 „Noul Cod Penal (actualizat 2024 - Legea 286/2009)“, žiūrėta 2025 m. balandžio 2 d., <https://legeaz.net/noul-cod-penal/>.

41 „Code pénal (version en vigueur au 15 février 2025)“, žiūrėta 2025 m. balandžio 2 d., https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/?isSuggest=true.

42 „Criminal Code of the Kingdom of Netherlands (1881, as amended 2012)“, žiūrėta 2025 m. balandžio 2 d., https://legislationline.org/sites/default/files/documents/f3/Netherlands_CC_am2012_en.pdf.

duomenų perdavimą ar kompiuterinį apdorojimą (139d straipsnis). Suomijos Respublikos baudžiamajame kodekse⁴³ kriminalizuojami tokie neteisėti privačios informacijos rinkimo būdai: kaltininkui neskirtų diskusijos, pokalbio ar privataus gyvenimo garsų neteisėtas pasiklausymas ir įrašymas technine priemone, kai pokalbio dalyvis to nesitiki (24 skyriaus 5 straipsnis); neteisėtas asmens stebėjimas, filmavimas ar garso įrašymas vietoje, kuriai taikoma teisė į privatumą, t. y. tualete, persirengimo kambaryje ir kitoje panašioje vietoje pastate, patalpoje ar aptvertame kieme, prie kurios visuomenė neturi prieigos (24 skyriaus 6 straipsnis); techninių priemonių įrengimas neteisėto pasiklausymo ir stebėjimo tikslais (24 skyriaus 7 straipsnis). Danijos Karalystės baudžiamajame kodekse⁴⁴ nustatyta baudžiamoji atsakomybė už piktavališką asmens fotografavimą vietoje, kuri nėra viešai prieinama (264a straipsnis), taip pat už piktavališką informacijos ar atvaizdų, kurie yra susiję su svetimais asmeniniais reikalais arba kuriuos galima reikalauti nusišlėpti nuo plačiosios visuomenės, perteikimą (264d straipsnis).

Europos valstybių baudžiamųjų įstatymų, kuriuose būtų apsiribota vien nuoroda į informacijos apie asmens privatų gyvenimą rinkimo neteisėtumą, kaip tai padaryta BK 167 straipsnyje, neteko aptikti. Galvojant apie tai, kaip būtų galima pataisyti padėtį dėl BK 167 straipsnyje įtvirtintos kriminalizacijos neinformatyvumo, sunku tikėtis, kad normoje būtų įmanoma vienaip ar kitaip sukonkretinti dalyką (renkamos informacijos turinį) arba grįžti prie siauresnio sąvokos „asmens privatus gyvenimas“ teismo aiškinimo. Tačiau nurodyti joje konkrečius neteisėto informacijos apie žmogų rinkimo būdus – visiškai realu. Primintina, kad kai kurie metodai, kuriais taip pat įmanoma rinkti informaciją apie asmens privatų gyvenimą, kriminalizuoti ir kitose normose: įsibrovimas į kito žmogaus būstą (BK 165 straipsnis), siuntų ir siuntinių perėmimas ar apžiūra, elektroninių ryšių tinklais perduodamų pranešimų ir pokalbių neteisėtas fiksavimas, stebėjimas ir pasiklausymas (BK 166 straipsnis), neteisėtas techninių priemonių įrengimas ar panaudojimas informacijai rinkti (BK 295 straipsnis), neteisėtas elektroninių duomenų perėmimas ir panaudojimas (BK 198 straipsnis), neteisėtas prisijungimas prie informacinės sistemos (BK 198¹ straipsnis). Paminėtose normose kriminalizuoti konkretūs neteisėto veikimo būdai. Pagal tokią pat logiką būtų prasminga reformuoti ir BK 167 straipsnio turinį. Užuožina, kaip tai padaryti, pateikta Konstitucijoje, tiksliau, jau cituotoje 22 straipsnio 3 dalyje, kurioje įtvirtinta nuostata, kad informacija apie asmens privatų gyvenimą gali būti renkama tik motyvuotu teismo sprendimu ir tik pagal įstatymą. Nusikalstamos veikos definicija taptų daug aiškesnė joje nurodžius savavališkai vykdomus informacijos rinkimo būdus, kurie dėl savo intensyvaus privatumą varžančio pobūdžio gali būti naudojami tik specialiai įgaliotų subjektų, pagal įstatymą ir teismo išduotą leidimą (slaptą sekimą, asmens judėjimo ir buvimo vietos slaptą fiksavimą, slaptą pokalbių pasiklausymą ir jų fiksavimą specialia technika,

43 „Criminal Code of Finland (39/1889; amendments up to 433/2021 included)“, žiūrėta 2025 m. balandžio 2 d., <https://www.finlex.fi/api/media/statute-foreign-language-translation/511348/mainPdf/main.pdf?timestamp=1889-12-19T00%3A00%3A00.000Z>.

44 „Straffeloven“, žiūrėta 2025 m. balandžio 3 d., https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/res/document/criminal_code_of_denmark_as_of_2012_danish_version_html/Danish_Criminal_Code_as_of_2012.pdf.

slaptą patekimą į gyvenamąsias, tarnybines ar kitas patalpas, uždaras teritorijas, transporto priemones, slaptą susižinojimo kontrolę ir pan.). Atskirai normoje gali būti paminėtas kito asmens intymaus pobūdžio vaizdų fiksavimas be jo sutikimo (nesvarbu, kokiomis aplinkybėmis tai daroma). Tokioje nusikalstamos veikos definicijoje, manytina, būtų įtvirtintas ir kriminalizacijai tinkamas veikos pavojingumas. Svarstyтина ir tai, ar nereiktų BK 167 straipsnio atskirojoje dalyje įtvirtinti baudžiamosios atsakomybės taikymo išimtį, pvz., kai nurodytais veiksmais buvo siekiama atskleisti kito asmens nusikalstamą veiką.

Išvados

1. BK 167 straipsnyje suformuluotai nusikaltimo sudėčiai būdingas teisinis neapibrėžtumas tiek dėl dalyko (informacijos apie asmens privatų gyvenimą), tiek dėl veikos (neteisėto tokios informacijos rinkimo). Tokia padėtis sudaro prielaidas nevienodai teismų praktikai, įvairių smulkių žmogiškųjų konfliktų dirbtiniam kriminalizavimui ir nukrypimui nuo tikrosios tos baudžiamojo įstatymo normos paskirties – saugoti žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumą nuo pavojingiausių veiksmų. Normai būdingas teisinis neapibrėžtumas taip pat gali lemti priešingą rezultatą, t. y. negalėjimą pagrįsti iš tikrųjų pavojingų informacijos apie asmens privatų gyvenimą rinkimo metodų neteisėtumą.
2. BK 167 straipsnio turinys taptų daug aiškesnis jame nurodžius konkrečius savaivališkai vykdomo informacijos rinkimo būdus, kurie dėl privatumą varžančio pobūdžio gali būti naudojami tik specialiai įgaliotų subjektų, pagal įstatymą ir motyvuotą teismo sprendimą (slaptą sekimą, asmens judėjimo ir buvimo vietos slaptą fiksavimą, slaptą pokalbių pasiklausymą ir jų fiksavimą specialia technika, slaptą patekimą į gyvenamąsias, tarnybines ar kitas patalpas, uždaras teritorijas, transporto priemones, slaptą susižinojimo kontrolę ir pan.). Atskirai normoje gali būti paminėtas kito asmens intymaus pobūdžio vaizdų fiksavimas be jo sutikimo (nesvarbu, kokiomis aplinkybėmis tai daroma). Toks reglamentavimas suderintų BK 167 straipsnio turinį su Konstitucijos 22 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta nuostata, taip pat apibrėžtų kriminalizacijai tinkamą veikos pavojingumą.

UNLAWFUL COLLECTION OF INFORMATION ABOUT A PERSON'S PRIVATE LIFE AS A CRIMINAL ACT: IS THE CONTENT OF CRIMINALIZATION CLEAR?

Oleg Fedosiuk

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *This article examines a provision in the Lithuanian Criminal Code that criminalizes the unauthorized collection of information about a person's private life. The author highlights the issue of legal ambiguity surrounding key elements of this offense, specifically the subject-matter and act, which leads to inconsistent court practices in such cases. This ambiguity creates a risk of artificially criminalizing minor interpersonal conflicts, deviating from the true purpose of the law – protecting individuals' private lives from the most serious threats. Furthermore, the legal uncertainty inherent in the norm may also lead to the opposite outcome, where genuinely dangerous methods of collecting private information cannot be effectively prosecuted due to difficulties in establishing their illegality. The article also reviews similar laws in several European countries and proposes ways to clarify the scope of this offense, ensuring it aligns with fundamental principles of criminal law.*

Keywords: *private life of a person, unlawful collection of information about a person's private life, dangerousness of a criminal act, principle of legal certainty.*

Oleg Fedosiuk, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Baudžiamosios teisės ir proceso instituto profesorius, socialinių mokslų (teisės) daktaras. Mokslinių tyrimų kryptys: baudžiamosios teisės normų aiškinimo, taikymo ir tobulinimo problemos.

Oleg Fedosiuk, Professor at the Institute of Criminal Law and Procedure at the Law School at Mykolas Romeris University, Doctor of Social Sciences (Law). Research interests: issues of interpretation, application and development of criminal law.